

اظهار نظر کارشناسی درباره:
 «لایحه تجارت»

مختص من صفحه علمی

مشخصات لایحه

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت:

۱۱۴

شماره چاپ:

۱۱۵

تاریخ چاپ:

۱۳۸۷/۴/۱۵

تدوین لایحه تجارت از اوایل دهه ۱۳۸۰ در دولت آغاز و در نهایت در تیرماه سال ۱۳۸۴ به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. به این ترتیب بیش از یک دهه از آغاز تدوین لایحه تجارت در دولت می‌گذرد و در این مدت مفصلاً به وسیله کارشناسان متعدد در دولت، قوه قضائیه و مجلس مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۶ در کمیسیون حقوقی و قضایی که طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی عهده‌دار بررسی آن بوده به تصویب رسیده است. کمیسیون حقوقی قضایی مجلس در بررسی لایحه تجارت علاوه بر کارشناسان دست‌اندرکار تدوین لایحه از کارشناسان دستگاه‌های مختلف از جمله قوه قضائیه، مرجع ثبت شرکت‌ها، اداره تصفیه امور ورشکستگی، بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، اتاق بازرگانی، اساتید مختلف حقوق تجارت در دانشگاه‌های معتبر و کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس استفاده کرده است. لذا کار کارشناسی زیادی در تصویب این لایحه صورت گرفته است.

ضرورت و فوریت اصلاح قانون تجارت

در خصوص ضرورت و فوریت اصلاح قانون تجارت موارد زیر قابل طرح است:

۱. لزوم انطباق قانون تجارت با فقه امامیه: بعد از گذشت بیش از سه دهه از پیروزی انقلاب اسلامی و تأکيدات مکرر شورای نگهبان بر شرعی نبودن قانون تجارت کنونی و عدم امکان ارجاع به این قانون مادر در قوانین دیگر لازم است در راستای شرعی کردن قانون تجارت گام مهم و مؤثری برداشته شود.

۲. قدمت قانون تجارت فعلی: قانون تجارت فعلی در سال ۱۳۱۱ هجری شمسی تصویب شده و بجز اصلاحات انجام شده در سال ۱۳۴۷ هجری شمسی تاکنون اصلاح مهم و مؤثری در آن صورت نگرفته است. این قانون عمدتاً اقتباسی از قانون ۱۸۰۷ میلادی فرانسه است و حتی اصلاحات بعدی قانون فرانسه هم در آن لحاظ نشده است.

۳. عدم تناسب با نیازهای روز و تحولات گسترده حوزه تجارت: با توجه به گذشت بیش از هشتاد سال از تصویب قانون تجارت، این قانون نمی‌تواند تحولات عظیمی را که در این هشتاد سال در حوزه تجارت رخ داده است پاسخگو باشد به نحوی که گسترش و پیچیده شدن شرکت‌های تجاری، تحولات بازار سرمایه، تحولات پولی و بانکی، تجارت الکترونیک و غیره هیچ‌یک با قانون کنونی تناسب چندانی ندارد.

۴. رابطه مستقیم اصلاح قانون تجارت با اصلاح بسیاری از قوانین مرتبط با حوزه تجارت و کسب‌وکار: اصلاح قانون تجارت زمینه اصلاح بسیاری از قوانین پایین‌دستی را در حوزه تجارت و اقتصاد متناسب با نیازهای روز فراهم می‌کند. قانون تجارت به‌عنوان یکی از قوانین مهم مادر به‌شمار می‌رود و بسیاری از قوانین مرتبط با حوزه تجارت، بازار سرمایه، بانکداری، کار، تأمین اجتماعی، مالیات و غیره در ربط مستقیم با این قانون هستند، از این رو ایجاد تحول در این مجموعه از قوانین، مستلزم اصلاح قانون مادر یعنی قانون تجارت است.

۵. لزوم تناسب قانون تجارت با چشم‌انداز بیست‌ساله نظام، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های برنامه‌ای، سیاست‌های اصل چهارم و چهارم قانون اساسی، سیاست‌های بازار سرمایه، سیاست‌های پولی و بانکی، اصول حسابداری و قوانین و مقررات مرتبط با آنها.

۶. وجود نقایص و خلأهای مهم در قانون تجارت فعلی: علاوه بر عدم تناسب قانون تجارت کنونی با نیازهای روز، وجود نقایص، خلأها و اشکالات مهم در بخش‌های مختلف آن از جمله بخش شرکت‌های تجاری و ورشکستگی و عدم وجود ضمانت اجرای مناسب برای بسیاری از مقررات این قانون ضرورت و فوریت اصلاح این قانون را بیش از پیش روشن می‌سازد به نحوی که با گذشت بیش از هشتاد سال از اجرای قانون تجارت فعلی بسیاری از نقایص و خلأ آن مشخص شده است و لازم است این نقایص و خلأ برطرف شوند.

نام دفتر:

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۹۵۹۹-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۱/۱/۲۲

۷. با عنایت به دهه پیشرفت و عدالت و رویکرد اقتصادی شعارهایی که در سال‌های اخیر از سوی مقام معظم رهبری به‌عنوان شعار سال اعلام می‌شود ضروری است قانون تجارت به‌عنوان مهمترین و پایه‌ای‌ترین قانون حوزه اقتصاد و تجارت، متناسب با نیازهای روز و در راستای ایجاد زمینه پیشرفت جهشی کشور در این حوزه‌ها، اصلاح گردد.

نقاط قوت متن مصوب

در تصویب لایحه تجارت از نظرات کارشناسی دستگاه‌های مختلف و اساتید دانشگاه‌های معتبر کشور استفاده شده است. لذا متن مصوب دارای پشتوانه قوی کارشناسی است و نقاط قوت فراوانی دارد که ازجمله می‌توان موارد زیر را به‌صورت فهرست‌وار برشمرد:

۱. سعی در مطابقت مقررات قانون تجارت با فقه امامیه،
۲. اصلاح مقررات تجاری متناسب با نیازهای روز و تحولات حوزه تجارت،
۳. ملاحظه سیاست‌های کلی نظام و سیاست‌های برنامه‌های پنج‌ساله در حوزه‌های تجارت، صنعت و اقتصاد،
۴. ملاحظه سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی و قانون راجع به آن و الزامات خصوصی‌سازی،
۵. ملاحظه سیاست‌های بازار سرمایه و قانون بازار اوراق بهادار و قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید،
۶. ملاحظه سیاست‌های پولی و بانکی،
۷. ایجاد شفافیت اطلاعاتی در فعالیتهای مالی و بازارهای اقتصادی،
۸. تسهیل فضای کسب‌وکار از طریق شفافیت مقررات و حذف مجوزهای غیرضروری برای شروع کسب‌وکار مگر در مواردی که قانون صریحاً پیش‌بینی کرده است،
۹. رعایت مؤلفه‌های مورد نظر نهادهای بین‌المللی و متولی سنجش رتبه کشورها در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی و فضای کسب‌وکار،
۱۰. ملاحظه استانداردهای حسابداری و حسابرسی،
۱۱. ملاحظه تحولات تجارت الکترونیک و قوانین مربوط،
۱۲. ملاحظه قوانین تجارت روز کشورهای پیشرفته و درحال توسعه،
۱۳. ایجاد تحولات اساسی در باب ورشکستگی: مقررات ورشکستگی از پراشکال‌ترین بخش‌های قانون تجارت است و از عوامل کاهش رتبه ایران از جهت سرمایه‌گذاری شده است. در این باب اولاً سعی شده مقررات آن در عین کارآمدی و سرعت در رسیدگی با مقررات فقه امامیه منطبق باشد. همچنین مقررات ورشکستگی بین‌المللی مورد ملاحظه بوده و مبنای ورشکستگی از مبنای ظاهری به مبنای واقعی تغییر یافته است تا از ورشکستگی‌های غیرواقعی تجار جلوگیری به‌عمل آید. همچنین تدابیری اندیشیده شده است تا از تعطیل کارخانه‌های ورشکسته شده جلوگیری شود.
۱۴. ایجاد تحولات مهم در باب اسناد تجاری خصوصاً چک در راستای حل مشکلات عملی مردم در این حوزه و نیز تناسب آنها با مقررات کنوانسیون‌های بین‌المللی،
۱۵. تدوین مقررات کلی درخصوص همه شرکت‌های تجاری به‌نحوی که بسیاری از خلأهای کنونی را پوشش می‌دهد. به‌عنوان مثال قانون تجارت فعلی جز در مورد شرکت‌های سهامی عام کلاً ۱۲۸ ماده در مورد شرکت‌ها دارد درحالی که در متن مصوب حدود ۴۵۰ ماده در این مورد آمده است،
۱۶. پیشگیری از فساد اقتصادی، پولشویی و رانت‌خواری،
۱۷. تدوین مقررات با اتقان کافی هم از جهت شکلی (پلان قانون) و هم از جهت محتوایی.

بررسی استرداد لایحه تجارت

درخصوص استرداد لایحه تجارت نکات زیر قابل ملاحظه است:

۱. **ضرورت و فوریت اصلاح قانون تجارت:** با عنایت به ضرورت‌هایی که درخصوص لزوم تسریع در باب اصلاح قانون تجارت گفته شد ازجمله انطباق هرچه بیشتر قانون تجارت با نیازهای روز، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه و نیز در راستای اجرای هرچه بهتر سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی و قانون راجع به آن و نیز با عنایت به گذشت بیش از هشتاد سال از تصویب آن، اصلاح هرچه سریع‌تر قانون تجارت که در بخش خصوصی و تعاونی قانون مادر به‌شمار می‌رود، اجتناب‌ناپذیر است. استرداد این لایحه و طراحی تدوین لایحه‌ای دیگر با عنایت به حجیم بودن آن، اصلاح قانون تجارت را بسیار به تعویق انداخته و از نظر محتوایی نیز آن را با سرنوشت نامعلومی مواجه می‌کند و معلوم نیست فرصت مجدد بررسی آنچه زمان دیگری فراهم می‌شود.

۲. مصوبه کمیسیون دارای نقاط قوت فراوانی است از جمله اینکه هم از لحاظ شکلی دارای تبویب منطقی و ادبیات روان و در عین حال متقن است و هم از لحاظ محتوایی مبتنی بر تئوری‌های صحیح حقوقی، دارای انسجام درونی، کارآمد، متناسب با تحولات اقتصادی جامعه خصوصاً سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی و در عین حال منطبق با فقه امامیه است از این رو استرداد این لایحه بلاوجه به نظر می‌رسد.

۳. با عنایت به صرف زمان و هزینه‌های فراوان جهت تدوین لایحه، بررسی و اصلاح آن در دولت و مجلس، استرداد آن باعث اتلاف این هزینه‌ها و تحمیل هزینه‌های مجدد بر بیت‌المال است در حالی که با عنایت به اتقان متن تدوین شده صرف هزینه مجدد لازم به نظر نمی‌رسد.

۴. با عنایت به پشتوانه کارشناسی مصوبه کمیسیون، تصویب آزمایشی این قانون در زمان کنونی زمینه بررسی دقیق و جامع آن به وسیله فعالان این حوزه و اساتید حقوق تجارت را فراهم می‌کند که این امر خود زمینه تصویب قانون دائمی و کم‌نقص در حوزه تجارت را به وجود می‌آورد.

۵. به نظر می‌رسد بیشترین دلیل دولت برای درخواست استرداد لایحه تجارت صرفاً اقدام کمیسیون زیربط به اصلاح لایحه است. در این خصوص لازم به ذکر است اصلاح لایحه به دلیل اشکالات متعدد آن اعم از شکلی و ماهوی بوده است که در بررسی‌های مفصل کارشناسی با حضور کارشناسان دولت و مجلس در حدود ۶ سال این اشکالات مشخص و اصلاح شدند، هرچند این امر نافی زحمات دولت در تدوین لایحه نیست. به نظر می‌رسد هر زمان دیگری نیز که دولت این لایحه را تقدیم مجلس کند همین اشکالات مطرح و اصلاح آن ضروری خواهد بود. لذا استرداد آن بلاوجه بوده و مانعی فراروی تسریع در تصویب آن می‌گردد.

نتیجه‌گیری

با عنایت به مطالب پیش‌گفته و نیز با توجه به تأثیر تصویب این قانون در پیشرفت اقتصاد کشور و با عنایت به ضرورت‌هایی که در خصوص لزوم تسریع در باب اصلاح قانون تجارت گفته شد از جمله انطباق هرچه بیشتر قانون تجارت با نیازهای روز، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های کلی برنامه‌های توسعه و نیز در راستای اجرای هرچه بهتر سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی و قانون راجع به آن و روند خصوصی‌سازی اقتصاد کشور و نیز با عنایت به گذشت بیش از هشتاد سال از تصویب قانون تجارت، اصلاح هرچه سریع‌تر این قانون که در بخش خصوصی و تعاونی قانون مادر به‌شمار می‌رود، اجتناب‌ناپذیر است. همچنین با عنایت به نقاط قوت فراوان مصوبه کمیسیون از جمله اینکه هم از لحاظ شکلی دارای تبویب منطقی و ادبیات روان و در عین حال متقن است و هم از لحاظ محتوایی مبتنی بر تئوری‌های صحیح حقوقی، دارای انسجام درونی، کارآمد، متناسب با تحولات اقتصادی جامعه خصوصاً سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی و در عین حال منطبق با فقه امامیه است. از این رو تصویب آن در راستای ایجاد زمینه تحولات مثبت در حوزه تجارت و اقتصاد ارزیابی می‌شود و استرداد این لایحه بلاوجه به نظر می‌رسد.